

INTERVJU SA MILORADOM PUPOVCEM

Zagreb, decembar 2019.

Gospodine Pupovac, hvala još jednom na prilici za razgovor; recite nam za početak nešto o snažnom hrvatskom zaokretu udesno od momenta prijema Hrvatske u punopravno članstvo Evropske unije. Da li je radikalna desnica bila suzbijena, ćutala ili je čekala neke pukotine da bi se pojavila nakon očekivanog prijema i da bi se hrvatska politička scena (ali i političko postupanje) možda više orijentisalo prema njihovim apetitima?

Sasvim je sigurno da su desne političke opcije u Hrvatskoj bile stavljene u velikoj mjeri pod kontrolu, kako ne bi značajnije ometale pristupanje Evropskoj uniji. Naravno, punopravno članstvo je to dodatno omogućilo, jer su se pojavili tumači koji su kazali: „Postigli smo a) proglašenje države, b) međunarodno priznanje, c) oslobođenje ili pobjedu u ratu, kako se to već kaže, i d) članstvo u NATO-u i u Evropskoj uniji i sada možemo graditi vlastiti nacionalni identitet po vlastitoj zamisli”.

Šta vidite kao unutrašnji razlog Hrvatske (a možemo da pitamo i šta je unutrašnji razlog u Srbiji) zbog kog nema poboljšanja odnosa između Srbije i Hrvatske?

Zbog međunarodnih intervencija Hrvatska i Srbija nisu završile ratove kako su ih započele; da ne budemo nepravedni prema Hrvatskoj i Srbiji i da budemo precizniji, reći ćemo to ovako: političke ideologije i političke ideje u Hrvatskoj i Srbiji, koje su započele ratove ili stajale iza tih ratova ili koje su smatrale da ratnim putem treba razriješiti jugoslavenski Gordijev čvor, one to nisu završile i one se zapravo stalno kreću na ivici tog nezavršenog rata. I to je naš domicilni razlog takvog stanja, koji je onda dodatno potaknut činjenicama kao što su oslobađajuće

presude u Hagu, restauracija starih režima, revizija historije Drugog svjetskog rata. Sve to u nekom smislu udaljava hrvatsku i srpsku naciju, udaljava hrvatsko i srpsko društvo, i sve to dodatno dijeli i konfrontira prostor bivše Jugoslavije i prostor Balkana historijskim podelama kakve su postojale prije ostvarenja tog najmanje dva stoljeća prisutnog političkog projekta među Južnim Slavenima. Drugi razlog je činjenica da međunarodna zajednica – onakva kakva je postojala do ulaska Hrvatske u Evropsku uniju – više ne postoji; zapravo, da su Evropa i evropska politika kakve su postojale do ulaska Hrvatske u EU prestale da postoje.

Znamo za neke glasine, u Briselu na primer, da im nikako ne pogoduje toliko ojačana desnica u Hrvatskoj. Isto tako nisu naklonjeni ni određenim vidovima totalitarnosti ili autoritarnosti u drugim zemljama u regionu, prvenstveno u Srbiji i u delovima Bosne i Hercegovine ili u Crnoj Gori.

Evropa trenutno ne vodi politiku evropeizacije prostora bivše Jugoslavije, niti vodi politiku evropeizacije evropskog prostora, prostora Evropske unije. Iz razloga u koje sad ne bih ulazio, smatram da prema ovom regionu ona vodi neku vrstu neokolonijalne politike u kojoj propagira ono što je dobro za nas, a nije dobro za zemlje kojih se to tiče; to jest, propagira ono što je manje loše za nas, bez obzira na to koliko je loše za zemlje kojih se to tiče. Drugim riječima, zemlje bivše Jugoslavije su prepuštene same sebi, Evropa nije akter na prostoru tih zemalja, ili igra sve manju ulogu. Domaći akteri treba da uvide da zapravo emancipacijske procese vlastitih nacija prema svima onima koji imaju interese za prostor u kojem su smješteni hrvatska i srpska i ostale nacije na prostoru jugoistoka Evrope treba da preuzmu oni sami u što je moguće većoj mjeri, među narodima i državama ne samo bivše Jugoslavije, nego i šireg prostora Zapadnog Balkana. Ja mislim da to više nije stvar političke volje. Mislim da je to sada stvar političkog imperativa, političkog opstanka kako političkih elita u zemljama, tako i tih zemalja.

Hrvatska, koja će odskora predsedavati Evropskom unijom, u suštini nema rešene bilateralne probleme ni sa jednim svojim susedom. Kako procenjujete: šta je

maksimum koji se može postići između Hrvatske i Srbije u nekom očekivanom poboljšanju, da li je to samo tolerancija ili može doći do nekog približavanja?

Ekonomski i infrastrukturno gledano, Hrvatska, Srbija i ostale zemlje na prostoru bivše Jugoslavije su jedna drugoj dodana vrijednost. To se vidi i sada na temelju postojećeg stanja, bez sređenih i uređenih odnosa. Međutim, postoje jake političke tenzije koje su produkt sebičnosti ljudi u politici ili zatvorenosti uzrokovane politikama igranja na rubu ratnih sjećanja i ratnih politika i, s druge strane, na rubu geopolitičkih pozicioniranja kakva su svojstvena nakon oslabljene uloge Evropske unije, i one su poprilično udaljile Hrvatsku i Srbiju.

Nakon proglašenja izbornog rezultata, gospodin Milanović je u svom govoru rekao da je rat gotov i da ratova više neće biti. Kakve su poruke unutrašnje ili spoljne prirode, prema svojoj javnosti ili prema javnosti suseda, koje nosi vrlo intenzivna trka u naoružavanju i Srbije i Hrvatske?

Politike sjećanja u Hrvatskoj su iznimno konfliktne i one su gotovo u cijelosti zatrle politiku pomirenja, kakva je vođena do 2011–2012. naporima dotadašnjih političkih lidera s obe strane, ali i interesima evropskih institucija. Milanović to nije slučajno rekao i nije to samo njegova potreba nego je to i potreba ove zemlje, po mom mišljenju, a i potreba cijele regije, jer da su ratovi koje smo prošli bili dobri i korisni, da su donijeli prosperitet, stanje u našim zemljama bilo bi bitno drugačije. Mnogi ljudi bježe i iz Hrvatske i iz Bosne i iz Srbije zbog neizvjesnosti oko toga hoće li biti novih sukobljavanja ili neće, i toga da li će mladi ljudi živjeti u neprestanim evociranjima ratnih sjećanja i ratnih politika i da li će ljudi koji su bili neposredni učesnici u ratu biti ti koji će dominirati: ko će gdje pjevati, ko će gdje glumiti, ko će gdje svirati i naravno, kakva će se politika voditi u državi, ko će biti predsjednik, i kakva će vlada biti oformljena.

Prošlo je 25 godina od rata, a mi imamo iste probleme i stalno iste sporove, i konstantan zamor naroda od svega toga u svim zemljama. Kakva je Vaša procena: gde

postoji veća spremnost – ili, da kažemo, veća nespremnost – za otoplavanje i poboljšanje: u Hrvatskoj ili u Srbiji?

Da sam u Srbiji, ja bih vjerojatno rekao da je problem u Srbiji, ali budući da sam u Hrvatskoj onda je moja perspektiva Hrvatska. Hrvatska je u tom smislu faktor nestabilnosti, zato što ima mnogo povlašteniji status nego druge zemlje, a istovremeno taj status ne koristi za progresivne vlastite potencijale, i potencijale onih koji su omogućili da ima taj povlašten status, među koje spadaju i Srbi u Hrvatskoj. Za to Hrvatska ima osobitu odgovornost, za to stanje mira ili ne, stanje dobrih odnosa. To naravno ne abolira ostale ali nesređivanje odnosa sa susjedima, nezatvaranje otvorenih pitanja gotovo ni sa jednim od susjeda, sasvim sigurno je jedan od indikatora da taj povlašten status članice Evropske unije Hrvatska ne koristi na način na koji bi jedna članica trebalo zapravo da ga koristi, kao ozbiljan akter u procesu proširenja Evropske unije, bez obzira na to da li taj proces teče sporije ili brže.

Interesantan je stav Hrvatske u oficijelnim (i naročito neoficijelnim) političkim elitama po pitanju Republike Srpske, to je nešto što će dovesti do posebnog interpleja između Srbije i Hrvatske. Kakvo je Vaše mišljenje o tome?

U dijelu srpske politike sigurno postoje mišljenja da je Republika Srpska jedino što su Srbi i srpski narod dobili raspadom bivše Jugoslavije i što bi trebalo pokriti sve ono što su izgubili, što naravno nije jednostavno. A neki drugi taj dobitak vide kao vlastiti gubitak. Tako recimo desne snage u Hrvatskoj formiranje Republike Srpske temeljem Dejtona vide kao vlastiti gubitak i vlastitu opasnost, a pri tome ne vide šta je njihov dobitak kojim se rado ponose, a to je etnički (više-manje) čista Hrvatska, ili Hrvatska sa smanjenim brojem Srba, onako kako je Tuđman zamišljao da bi to trebalo biti – od 3% do 5%. Međunarodna zajednica je Bosnu i Hercegovinu kao pitanje gurnula u zapećak i prepustila je tamošnjim vlastitim službenicima i namještenicima, a da se za to vrijeme posvetila pitanju rješavanja Kosova. Kada bi to pitanje bilo u rukama Srbije, ono bi vjerojatno bilo riješeno mnogo ranije, a druga je stvar da se u Srbiji ponekad stvaraju prividi o tome da je ta odluka više ili manje u njenim rukama. Na žalost, ni blizu nije tako.

Kakav privid stvara oficijelna Hrvatska u momentima kada se izjašnjava o stvarnim politikama rešavanja manjinskih potreba i manjinskih pitanja? Vrlo je vidljiv interplej u priči o tome šta je deklarirano, a šta se u stvari dešava; kako se to projektuje u odnose prema susedima?

Mislim da je profesor Dejan Jović jednom dobro kazao da bi Hrvatska najbolje mogla savjetovati Srbiju u pristupanju Evropskoj uniji, ukoliko bi poslala ljude koji bi pokazali kako uvjeriti Evropljane da smo nešto napravili, a da pri tome nismo napravili ništa.

Šta bi zapravo bila vaša preporuka praktičnih politika da se takva dugogodišnja praksa prevaziđe? Da li je u pitanju promena političkih elita, promena njihovog stava ili nešto treće?

Veliko je pitanje što su danas političke elite i što će one biti u budućnosti... Ali jedno je sasvim sigurno: nitko danas neće slijediti pravila koja propisujete ako ne jamčite da ćete živjeti u kući u kojoj ta pravila vrijede. Čak se neće previše truditi ni da stvori privid da slijedi ta pravila. Zbog toga je od velike važnosti da Evropska unija, kao ta kuća, počne inzistirati na vlastitom prostoru, na tim pravilima, pogotovu jer ju je sustiglo vrijeme, naročito nakon grčke finansijske krize i sloma, kada se pokazuje da bez jednakosti, solidarnosti i ravnopravnosti među članicama Evropska unija ne može funkcionirati kao projekt slijeđenja zajedničkih pravila. I zato je od ogromne važnosti da se Evropa resetira. Zato bi interes naroda na prostoru bivše Jugoslavije trebalo da bude zagovaranje takve Evrope, zagovaranje suradnje u međusobnim odnosima, da imaju barem ono što ima Višegradaska grupa, uz sve razlike koje među njima postoje, i da onda pokušaju nametati svoje interese, svoja pitanja, svoja prava. Toga za sada nažalost još uvijek nema.

Razgovor vodio Igor Davidović, istraživač CPES-a